

הרב שמואל יעקב בורנשטיין
ראש ישיבה בישיבת חברון-ירושלים

קיום מצות קבלת עול מלכות שמים ע"י קריאת "ה' אחד" - על כל באי עולם

א. שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ויעוין בלשון רש"י (פ' ואחחנן דברים ו' ד) שפירש בביאורא דקרא בזה"ל: ה' אלוֹקֵינוּ ולא אלקי העכו"ם הוא עתיד להיות ה' אחד שנאמר (צפניה נ', ט'): אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד ונאמר והיה ה' וגו' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד [ויעוין זכרי' (י"ד, ט')] והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד, וברש"י: שכל העכו"ם יעזבו את אלהיהם נמצא שאין עמו א-ל נכר, ושמו אחד, שיהא שמו נזכר בפי כולם]. ומקורו בספרי שם, ה' אחד על כל באי עולם, ה' אלקינו בעוה"ז, ה' אחד בעוה"ב וכה"א והי' ה' למלך וגו'. ויש להבין דהלא פרשה זו וביחוד פסוק זה הוא קיום של קבלת עול מלכות שמים, וכלשון המשנה (ברכות י"ג א') כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, והוא עיקר המעכב בקיום המצוה, וישנן שיטות שנשים חייבות מדאורייתא משום קבלת עומ"ש, והנה הקבלה אינה רק כה' אלוֹקֵינוּ בלבד אלא גם כה' אחד, שהוא ג"כ בכלל הקבלה, וכדאמרינן בגמ' (ברכות י"ג ב') ר' ירמיה הוי יתיב קמיה דר' חייא בר אבא חזייה דהוי מאריך טובה (בשעת קריאת שמע היה מאריך באחד עיי"ש) א"ל כיון דאמליכתייה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת (שהארכת שיעור שתחשוב בלבך ה' אחד בשמים ובארץ ובד' רוחותיה. פירש"י), וענין ההמלכה וקבלת עול מלכות שמים לפי פירוש זה היינו שכיון דאדם מישראל כולל בתבניתו כל הכוחות והעולמות כולם (עי' נפה"ח ש"א פ"ד) ע"כ טמון בקבלת עול מלכות שמים של כל אדם מישראל על עצמו המלכה על כל העולמות כולם, וא"כ עד"ז היא ההמלכה והקבלה לפי פירושו של רש"י ופי' הספרי בהאי קרא [ויעוין בספר היראה לרבינו יונה בענין מצות קרי"ש וז"ל: ויאריך בדלית דאחד ויחשוב בלבבו שבורא עולם הוא מלך למעלה ולמטה בשמים ובארץ וארבע רוחות העולם ממזרח וממערב צפון ודרום ותהום רכה ורמ"ח איברים שבו ואם לא יוכל לכוין כ"כ יכוין ה' שהוא עתה אלקינו עתיד להיות אחד וכו' עד כאן כונת הלב ועיקר קבלת עול מלכות שמים עכ"ל. ומפורש דכונת "ה' שהוא עתה אלקינו עתיד להיות אחד" היא בכלל עיקר קבלת עול מלכות שמים, וצ"ב מה הוא ענין הקבלה של ה' אחד לפי פירושו של רש"י.

ב. והנה נתבונן בשתי הנבואות האלו, של אז אהפוך וגו' דצפניה ושל והיה ה' וגו' זכרי', בנבואת צפני' כתיב "לעבדו שכם אחד", והיינו שיסתלק הפירוד בין האומות ויחיה ביניהם אחדות. וכנוסח מטבע התפילה של הימים הנוראים: ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם. ואי"ז ענין בפ"ע רק חדא מילתא עם קבלת מלכותו

ואחדותו ית', וכן מבואר בת"י דפירש השם אחד, בעידנא ההיא יפלחון קדם ה' כתף אחד. והביאור הוא עפ"י מש"כ הרמח"ל במאמר החכמה: וצריך שתדע שהנה האדון ב"ה הוא אחד, ואין הארתו מתחזקת אלא בענין שמתאחד, והנה ישראל אע"פ שבאשיהם הם רבים, נקראים גוי אחד, והם ראויים שתחזק בם הארתו ית', אמנם האומות הם רבים ונפרדים לגמרי ואינם נתקנים ביחוד, ונמצאים רחוקים מהתיקון לגמרי, עכ"ל, ויעוין עוד בלשון הגר"א (באד"א בראשית ב' ד'): ושם הוית ב"ה מורה ע"ש שהוא נותן חיות לכל, ואינו שורה אלא על עולם מלא כמו שאמר הכתוב והוא באחד ומי ישיבנו פירוש באחד, שאינו שורה אפס כשהעולם אחד באחדות. וכן שמע ישראל וגו' שיהיו ישראל מיחדים עצמם ומחברים עצמם במחשבה וכו', אחד, הוא שורה כשהעולם אחד ושלם, אז מיחד שמו עליו, עכ"ל. ועיין בהקדמה לספר ש"ש שהביא לשון הזה"ק פ' קרח דאחד לא שריא אלא באחד, יעו"ש מש"כ בזה. אתה אחד ושם אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ובאמת יש כאן בחינה נוספת, שישראל הדבוקים באחדותו הפשוטה ית' הם אחד, ואוה"ע הרחוקים מאחדות ית' הרי דבר זה עצמו מפקיע אותם בעצם מאחדות, וכ"כ רש"י בראשית (מ"ו, כ"ו): כל הנפש הבאה ליעקב, מצאתי בריק"ר: עשו שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן נפשות כיתו לשון רבים לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש לפי שהיו עובדים לא-ל אחד. אומות העולם מופקעים בעצם מאחדות וכלל ישראל הדבוקים באחדותו הפשוטה ית' הם אחד, ולכן כאשר יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, הרי בבחינת צבת בצבת עשויה הרי זה מכריח שתהי' אחדות שכם אחד. וזו כונת הת"י יפלחון קדם ה' כתף אחד.

ג. ויש בכאן חזיון נפלא, דהנה בהא דכתיב (צפניה ג', ט') אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, פירשו ברד"ק ובאבן עזרא ומהר"י קרא דהכונה ללשון הקודש. והיינו דבדור ההפלגה הי' פירוד הלשונות, דבתחילה הי' שפה אחת ודברים אחדים, כי דברו כולם בלה"ק, כאשר פירש"י (בראשית י"א, מ"ו) והוא כדעה אחת בירושלמי (מגילה פ"א ה"ט), ועכשיו בזמן התיקון יחזור המצב לקדמותו. וכ"ה מפורש בילקוט פ' נ"ח: לשעבר הוא אומר הבה נרדה ונבלה את שפתתם אבל לע"ל אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', וביאור הדבר דהנה ענין הפירוד הזה של הלשונות, דבמעשה ההפלגה היה פירוד כללי בעצם צורת אדם, וכדכתיב (דברים ל"ב, ה'): "בהנחל עליון גוים בהנחילו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", ופירש"י דקאי אדור ההפלגה, ושורש הפירוד הזה בצורת אדם היה ע"י פירוד הלשונות, דעיקר צורת אדם בא לידי גילוי בכח הדיבור, וכדכתיב (בראשית ב', ז'): ויהי האדם לנפש חיה, ות"א לרוח ממללא, וכ"כ רש"י נפש חיה, חיה שכולן שנתוסף בו דעה ודיבור, וע"כ נתהווה עצם הפירוד בצורת אדם ע"י פירוד הלשונות, וד"ז נוגע לעצם שייכותם לבחינת אחדותו ית', וכאשר כ' הרמח"ל והגר"א כנ"ל, וכ"ה בילקוט פ' נח: קרא הקב"ה לשבעים מלאכים הסובבים את כסאו וא"ל בואו ונכלכל לשונם לשבעים גוים ושבעים לשונות וכו', שנא' בהנחל עליון וגו', כלומר דהפירוד נשתלשל משורש כסא כבודו ומלכותו ית' בעולם,

ולע"ל כאשר תחזור האחדות המוכרחת לשייכות לאחדותו ית', הבחינה של ה' אחד, ואין עמו א-ל נכר, ויתבטל הפירוד וישוב החיבור של צורת אדם, יבא הדבר הזה דרך חיבור כל העמים לשפה אחת ודברים אחדים, שעל ידו תחזור האחדות והחיבור של צורת אדם, והן הן דברי הכתוב: אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לשון הקודש, לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

ד. והשתא יתבאר לן תוכן הקבלה של ה' אחד לפי פירש"י, דהנה כתב הרמח"ל שם: ישראל אעפ"י שבאישיהם הם רבים נקראים גוי אחד ואוה"ע מחמת שהם רבים ונפרדים הם רחוקים מהתיקון לגמרי וא"א לזכות להארתו ית' אלא בענין שמתאחד אך מצד שישתעבדו לישראל יהיו כלולים אף הם באחדות. כלומר שכל השייכות לאחדותו ית' של כל העולם כולו דלע"ל הוא ע"י ישראל, וגם ההכרח "יכירו וידעו כל יושבי תבל" של אוה"ע היא ע"י ההכרה בחלות אלקותו ית' על ישראל, והוא עומק קרא דשמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, דהיינו שמדת ה' אלקינו היא עצמה תהיה מדת ה' אחד, כלומר שמחוץ שאוה"ע יהיו תחת שעבודם ושליטתם של ישראל תחול ותשרה עליהם הארה ממדרגת "אלוקי ישראל" של כנסת ישראל, והמציאות הזו של ה' אחד — על באי עולם, שהיא ההכרה והידיעה של כל יושבי תבל כי לה' המלוכה והממשלה ולו תכרע כל ברך תשבע כל לשון, תהיה נתפשת ומושגת ע"י ההכרה והידיעה בחלות וביחוד אלקותו ומלכותו ית' על עם בחירו, וכמפורש כן במטבע של קדושת מוסף: שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, הוא אלקינו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו, והוא ישמיענו ברחמי שנית לעיני כל חי להיות לכם לאלקים, אני ה' אלקיכם, כלומר שכך הוא פירושו של ה' אלקינו ה' אחד, וכפי שפירשוהו ז"ל ה' אחד — על כל באי עולם, שלא כפי שהוא עתה אלקינו ולא אלקי האומות, וזהו: ה' אלקינו — הוא אלקינו וגו', ה' אחד — והוא ישמיענו וגו', כלומר: השפעת ההכרה והידיעה על כל חי כי אני ה' אלקיכם היא היא ההארה של אור מלכותו ויחודו ית' על כל האומות. וכן אנו מבקשים בתפלת קדושת היום דר"ה: "ידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה". ונמצינו למדים דההכרה דאוה"ע דלע"ל ה' אחד — על כל באי עולם, היינו התפשטות ההכרה דידן ה' אלקינו "עלינו הוחל יְמֵד שמו ביותר" (ספרי דברים ו', י"ד) על כל באי עולם. ויעוין רמב"ן פ' תולדות בענין הבארות של יצחק דכ' שם דבאר הראשונה שנתעשקו עליה וקרריה עשק היא כנגד בית ראשון שהיו שם מריבות ומלחמות עד שהחריבוהו, ובית שני הוא המכוון בבאר השני שרבו עלי' וקרריה שטנה שהיא כנגד בית שני, ואמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה והא-ל ירחיב את גבולנו שנא' ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר דבר וגו' שהוא לעתיד, וכתיב בבית השלישי ורחבה ונסכה למעלה, ופרינו בארץ שכל העמים יעבדוהו שכם אחד. והיינו דהתפשטות אמונתו וקבלת מלכותו ית' בכל העולם, לעבדו שכם אחד, הוא פריה ורביה דידן, דע"י העבודה של החרישה הזריעה וההשקיה דידן תפורה ותרכה אמונת ה' בעולם, ופרינו בארץ, ומעינות האמונה אשר יפוצו חרצה יהיו נובעים ובאים ממקורה של כנסת ישראל.

והוא האמור בספר תהילים (מ"ח, י"ח): אזכירה שמך בכל דר ודר על כן עמים יהודוך לעולם ועד. ויעוי"ש בספורנו על כן עמים יהודוך כשתגלה מלכותך (בכל דור ודור היינו בעוה"ז, ולעולם ועד היינו לע"ל). והוא הוא תוכן הקבלה של "ה' אחד על כל באי עולם" "ה' אלוקינו ולא אלקי העכו"ם הוא עתיד להיות ה' אחד", היינו שקבלת עול מלכותו ית' עלינו תהיה במהלך של פריה ורביה, שממנה תפרה ותרבה תתרחב ותתפשט הבחינה של ה' אחד על כל באי עולם. על כן עמים יהודוך לעולם ועד, ועל הענין הזה בא גם המשך הפרשה של ואהבת את ה"א וגו', וכאשר העמיד הרמב"ם בסה"מ בעצם צורת המצוה של אהבת ה' וזו לשונו: וכבר אמרו שמצוה זו כוללת ג"כ שנקרא את כל בני האדם לעבודתו יתעלה ולאמונה בו, שכן אם אדם אוהב את מי שהוא, תהללנו ותשבחנו ותקרא בג"א לאהבתו וכו', עיי"ש, וכאשר פירשו ז"ל בגמ' (יומא פ"ו א'): ואהבת את ה"א וגו' שיהא שם שמים מתאהב על ידך.

ה. והנה כתיב (בראשית מ"ו כ"ט): ויפול על צואריו ויבך וגו', וכתב רש"י ז"ל: ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע. פנים הרבה נאמרו בענין קריאת שמע של יעקב בשעה זו של הראותו עם יוסף. הדברים האמורים לעיל יעלו לנו בס"ד פנים נוספות בענין הזה.

ו. כנסת ישראל מיוסדת היא משלשה אבות ושנים עשר שבטים, תורת "גוי אחד" הוא עיי"ב שבטים, שעצם מספרם הוא י"ג כמנין אחד (דאפרים ומנשה הם ב' שבטים). וראה לשון המהר"ל בנר מצוה: והוא מספר "אחד" כי ישראל הם י"ג שבטים עם שבט לוי כי אפרים ומנשה שנים הם, וכמו שהוא מלת אחד כן היו השבטים, שבט לוי הוא שבט מיוחד ונבדל משאר השבטים והוא בפ"ע כנגד הא' שבאחד שהוא אחד, והת' כנגד בני האמהות שהיו ח' זולת לוי נרמזו בח' של אחד, ועוד ד' בני השפחות עכ"ל. והנה ישנה הבטחה של ברית השבטים, וכדכתיב בפרשת וישלח (בראשית ל"ה, י"א): ויאמר לו וגו' פרה ורבה גוי וקהל גוים יהי ממך, ובתרגום: עם וכנשת שבטין יהא מינך וגו', והיינו ד"גוי" היא הבטחה על כלל ישראל בכללו, ו"קהל גוים" היא הבטחה על ענין השבטים, שכלל ישראל יהיה מורכב משבטים, ואח"כ כתיב ואת הארץ וגו' לך אתגנה ולזרעך וגו', והיינו שהארץ תתחלק לשבטים, וכן כתיב פ' ויחי (בראשית מ"ח ד'): ויאמר אלי הנני מפרך והרבייתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריו אחזת עולם, ותרגם אונקלוס: ואתנינך לכנשת שבטים (יעוין חידושי מרן רי"ז הלוי פ' ויחי), וגם כל מהלך הגאולה הוא עיי' ענין השבטים, וכמבואר במדרש ריש שמות ששמות השבטים הם ע"ש גאולתם, והוא המכוון במטבע התפלה "ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", כלומר לבני בניהם של האבות היינו בני השבטים. נמצינו למדים כי כל השלימת של מציאות מדרגת "גוי אחד בארץ" מתלי תלי ביי"ב שבטים.

ומפורש בדבריהם ז"ל שעיקר צערו של יעקב על יוסף הוא משום החסרון של מגין יי"ב שבטים, וכדאי' בילקוט פ' וישב: וימאן להתנחם, אמר יעקב הרי נפרצה ברית השבטים כמה יגעתי להעמיד יי"ב, כל מעשיו של הקב"ה כנגד יי"ב שבטים יי"ב מזלות יי"ב שעות ביום יי"ב שעות כלילה יי"ב חדשים יי"ב אבנים באפוד הרי נפרצה ברית

השבטים. ו"נפרצה ברית השבטים" היינו ונפרצה השלימות והאחדות של "גוי אחד בארץ", כי תורת "גוי אחד" הוא דוקא ע"י גוי וקהל גוים. ושו"מ בע"ה בביה"ל פרשת וישב דכ' בזה"ל: וימאן להתנחם, עיקר צערו היה על שחסר לו מנין י"ב שבטים דמנין זה הוא עיקר היסוד מכלליות אומה הישראלית, וז"ל המדרש פרשת ויצא נטל יעקב י"ב אבנים אמר גזר הקב"ה שהוא מעמיד י"ב שבטים וכו' וזהו היתה כל תשוקתו ויגיעתו כל חייו לבנות בית ישראל, ועבור זה עבד בבית לבן כ' שנה, וכל הצער שסבל מעשיו היה רק עבור שיזכה בברכות אברהם ובא"י ובקרבות והכל תלוי במנין הזה, ועכשיו כשראה שנטרף יוסף והיה סבור שנחסר לו המנין הרי נתקלקל כל מה שיגע כל חייו וע"כ התאבל עליו כל הכ"ב שנים, ועיי"ש שהביא המדרש הנ"ל.

ז. והנה אי' במדרש (ב"ר פס"ח י"א): ויקח מאבני המקום ר' יהודה אומר אמר שנים עשרה אבנים נטל, כך גזר הקב"ה שהוא מעמיד שנים עשר שבטים אמר אברהם לא העמידן יצחק לא העמידן אני אם מתאחות הן שנים עשר אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד שנים עשר שבטים כיון שנתאחו שנים עשר אבנים זו לזו יודע שהוא מעמיד שנים עשר שבטים. ביאור הדבר כי מהלך ענין השבטים הוא דברי הכתוב: ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, והיינו דיעוין בגמ' (ר"ה ל"א ב') אהא דכתיב "גדול ה' ומהולל מאוד בעיר אלקינו הר קדשו", על שם שחילק מעשיו ומלך עליהם, ופירש"י הבדיל רקיע בין עליונים לתחתונים ונתעלה וישב במקום דוגמת שכנו בעירו והר קדשו, וביאר בזה רבינו הרצ"ה זיע"א בספר רסיסי לילה (עמודים נ"ג) וז"ל: וביום ב' גדול וכו' אבל מלך אינו בלא עם וברוב עם הדרת מלך דמלוכה היא לשון עצה כטעם לב מלכים אין חקר, שמצד ממשלתו על ריבוי אנשים שונים שאין דעתם שיהיה צריך לב רחב ועצה ע"ז איך לאחד ריבוי דעות שונות ההפכיות, ולכך כשרצה השי"ת להגדיל ולהוסיף הילולו ברא גם הבריאה דיום שני שהוא ההבדלה בברואים דהיינו שיהיו ברואים שונים, ושורש התחלת הבדלת הנבראים ה' בעשית הרקיע ביום שני להיות מבדיל בין עליון לתחתון ונתהווה חילוק בנבראים ומה נמשך ענין המחלוקת. והיינו דענינו של "ברוב עם הדרת מלך" הוא שבריבוי עם שהוא ריבוי דעות ("העיר רבתי עם", ופירש"י רבתי בדעות), ברוב הגוונות של הדעות השונות "כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות" שם הוא הדרת מלך, שם בא לידי גילוי כח המלכות המאחד את כל הניגודים, וכמבואר בלשון הרמב"ם בסה"מ מ"ע קע"ג במצות מינוי מלך בזה"ל: היא שציונו למנות עלינו מלך יקבץ כל אומתנו וינהיגנו וכו'. והיינו דהמלך מאחד את כל העם להיותו עם אחד.

נמצינו למדים שהחילוק וההבדלה של המעשים הוא הסיבה לגילוי הדרת מלכותו ית', שחילק מעשיו ומלך עליהם. ולפיכך החילוק של י"ב שבטים שכל אחד הוא כעולם בפ"ע, וכדכ' רש"י ריש שמות: ואלה שמות בני ישראל אע"פ שמנאן בחייהן חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן שנמשלו ככוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם שנא' המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, וברכותיו של יעקב אשר ברך את בניו איש אשר כברכתו קרויות הן בדבריהם ז"ל חילוק עולמות (ב"ר פצ"ח ג'), ויעוי"ש לשונם

ז"ל: מה הקב"ה מחלק עולמות אף אביכם מחלק עולמות, פ"י מה הקב"ה מחלק גבולות עולם לשבעים אומות "בהנחל עליון גוים וגו' יצב גבולות עמים וגו'" אף אביכם מחלק גבולות עולם, כלומר שכל אחד מן השבטים הוא כעם העומד לעצמו "ונתתיך לקהל עמים, ואתנינך לכנשת שבטים" בשרשו וענינו המיוחד, וגמירי דלא כלה שבטא (כ"ב קט"ו ב'), הוא המביא לידי גילוי את כח מלכותו ית' המאחד את כל הניגודים, ברוב עם הדרת מלך, והיינו: ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל. והוא אשר אמר יעקב "אני אם מתאחות הן שנים עשר אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד שנים עשר שבטים" כי זה הוא מעיקר ענין השבטים שהם כשנים עשר אבנים הנפרדות זו מזו ובזרוח עליהם אור כבודו ית' ובקבלם עליהם עול מלכותו ית' הם מתאחים להיות אחד גוי אחד בארץ, "כיון שנתאחו שנים עשר אבנים זו לזו יודע שהוא מעמיד שנים עשר שבטים". למדים אנו כי שלימות קבלת עול מלכות שמים מיתלא תליא בענינם של י"ב השבטים, בחילוקם ובאיחויים, איחודם. ומתוך כך נלמד שגם שלימות ענינה של התפשטות גוי אחד בכל הארץ, שהיא הבחינה של "ופרינו בארץ" של לע"ל, שעל ידי קבלת עול מלכות שמים שלנו יעבדו כולם את ה' שכם אחד "אזכירה שמך בכל דר ודר על כן עמים יהודוך לעולם ועד", תלויה היא בשלימות השבטים. נוי"ל שבכלל הכתוב "פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך" נכללת גם הבחינה של "ופרינו בארץ", שע"י ה"קהל גוים" תפרה ותרבה תתרחב ותתפשט אמונתו וקבלת מלכותו ית' בכל העולם].

ח. ואמרו בגמ' (פסחים נ"ו, א') ויקרא יעקב וגו' ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא ח"ו יש במיטתי פסול וכו' א"ל בניו שמע ישראל ה"א ה' אחד אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וברש"י: שמע ישראל, לאביהם היו אומרים, לישראל סבא, וכ"ה במד"ר פ' ויחי (פצ"ח ג'): מכאן זכו ישראל לקר"ש בשעה שהי' יעקב אבינו נפטר מן העולם קרא לי"ב בניו א"ל שמעו, אל ישראל שבשמים אביכם שמא יש בלבבכם מחלוקת על הקב"ה א"ל שמע ישראל אבינו כשם שאין בלבך מחלוקת על הקב"ה כך אין בלבנו מחלוקת אלא ה"א ה' אחד אף הוא פרש בשפתיו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד רבי ברכיה וכו' הדא הוא שישראל משכימן ומעריבין בכל יום ואומרים שמע ישראל אבינו ממערת המכפלה אות' דבר שצויתנו עדיין נוהג בנו ה"א ה' אחד. כלומר דהחשש של פסול ח"ו בשבטים מעמיד בסכנה את כל הקבלה של ה' אחד, וע"כ אמרו כולם כאחד כי עומדים הם כולם בשלימות אמונתם ואחדותם. נוערין בכעה"ט פ' תצוה (כ"ח י'): "ששה משמותם על" ר"ת "שמע" שאמרו שמע ישראל וגו', והיינו דענין השבטים הוא מעיקרי הקבלה של שמע ישראל].

ט. והוא הענין המבואר בדבריהם ז"ל כנ"ל דעיקר צערו של יעקב על יוסף הוא משום החסרון של מנין י"ב שבטים "וימאן. להתנחם אמר יעקב הרי נפרצה ברית השבטים", כי שלימותו של "גוי אחד בארץ" מוכרחת לקיום התכלית היעודה של ה' אחד, לכל

באי עולם, כי כל אחד משבטי ישראל נותן את חלקו ע"י יחודו וענינו המיוחד. וכאשר ראה כי נפרצה ברית השלימות של י"ב שבטים גדר צערו עד למאד וימאן להנחם, ובכל קריאות השמע של כל אותן כ"ב שנים בהאי פחדא ודאגה הוי יעקב יתיב "הרי נפרצה ברית השבטים", ולפיכך כאשר ראה יעקב את יוסף ונוכח לראות כי עומד הוא במדריגתו וברום מעלתו, וכדבריהם ז"ל (ב"ר פצ"ד ג') "ויאמר ישראל רב" רב כוחו של יוסף בני שכמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו, ושלימות ייחד שבטי ישראל" עומדת היא וגם נצבת, מיד קרא קריאת שמע, כלומר קיבל עליו קבלת עול מלכות שמים שלימה ע"י ברית שבטים שלימה, יחד שבטי ישראל, שמע ישראל סבא ה"א עלינו יחד שמו ביותר ה' אחד לכל באי עולם, וכן אמרו במדרש פ' ויגש (ב"ר פצ"ד ה') ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק, על ברית השבטים הקריב והיינו שהודה עתה על השלימות והאחדות של ברית השבטים שלא נפרצה. [וגם לפי פשוטם של דברים שהגיע זמן ק"ש אותה שעה והיה יעקב עסוק במצות קר"ש, מ"מ מעשה שהוא כך הוא שזמן התראותו של יעקב עם יוסף היה בזמן קריאת שמע, שכן אז היתה שעתה של ק"ש בקבלת מלכות שמים שלימה].

י. וראה זה פלא כי כדרכו של הקב"ה שהוא ממציא מתוך הצרה עצמה פדות ורוחה כך הוא אף בצרה זו של "נפרצה ברית השבטים" שהרי שלימות "ברית השבטים" גוי אחד בארץ" תלויה לא אך במספר י"ב, אלא גם במספר י"ג שנתקיים ע"י "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", שהוא אחד כנ"ל מר' המהר"ל בנר מצוה. ויערין בטור אר"ח סי' תי"ז בשם אחיו הרב יהודה דשלש רגלים הם כנגד האבות וי"ב ראשי חדשי השנה הם כנגד י"ב שבטים. ובשנה מעוברת שיש י"ג חדשים הוא כנגד אפרים ומנשה שהם ב' שבטים. ויערין במהרש"א בח"א (סנהדרין י"ב א') שכתב בזה"ל: נשיאי ישמעאל היו י"ב כמו שנוכח בסוף פ' חיי שרה אבל למעלה עליהם נשיאי ישראל וכו', על פי היחוס אב שממנו נמשך הבכורה נעשה מהם י"ג נשיאים ע"י הבכורה שיש ליוסף שנחלק לשני שבטים ונשיאים וזהו סוד עיבור שישאל מחשבים י"ב חדשי הלבנה נגד י"ב שבטים ועוד חדש עיבור נגד שבטו של יוסף שנחלק לב' שבטים והם ב' אדרים שמולו דגים כברכתו של יוסף וידגו לרוב וגו', ולזה אמרו שאין זרעו של עשו נמסר רק ביד זרעו של יוסף שנא' והיה בית עשו וגו' והוא לפי שבקניית הבכורה ונטילת הברכה נתן ליעקב להיות מושל באחיו עשו וכל זה נתן יעקב ליוסף שנא' ואני נתתי לך שכר אחד וגו' ולכן אף שישמעאל שיש לו י"ב נשיאים לאומתם ובמלחמותם לפעמים מנצחים את עשו אבל לא יעשו לו כלה עד לעתיד שיגדל זרעו של עשו ומשיחו ועל ידו ינצחו את עשו שישאל יהיו במעלה ביותר מישמעאל שיהיו י"ג נשיאים ע"י יוסף שנחלק לב' זהו סוד העיבור כמש"כ שיהיה שנת ישראל י"ג חדשים והוא גדול יותר משנת עשו י"ב חדשים לחמה וכו' יעו"ש. והרי ששלימות בחינת השבטים תלויה במספר י"ג [שהוא מספר עיקרי ויסודי של החד החד הוא דישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא, י"ג שבטים, י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, י"ג מדות של רחמים, י"ג עיקרי האמונה כפי שסדרם הרמב"ם ז"ל, וגם עולם הגמול והשכר נגדר הוא במספר י"ג כדאי' בגמ' (תענית כ"ה א') וכמדרש

(תנחומא פ' בראשית) בענינם של י"ג נהרי אפרסמון הבאים בשכרה של עמלה של תורה, וראה הרחבתו של ענין זה בספר הנפלא "אבני שוהם" לרמ"ל שחור זצ"ל ח"ב בענין שלש עשרה מדות של רחמים] ונמצא דעל ידי "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" נשלם מספר "אחד" של שבטי ישראל היינו שלימות ברית השבטים, ויעוי"ש בחי' מרן רי"ז הלוי בענין מאמר יעקב ליוסף "ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריו אחזת עולם" ותרגם אונקלוס: ואתנינך לכנשת שבטים, שהקדים לו תחילה ענין ודין השבטים ושעל ידו תתקיים חלוקת הארץ ואח"כ אמר לו כי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי עיי"ש, והביאור הוא שמתוך כך תבא לידי שלימות כל בחינת ברית השבטים והיה מספרם אח"ד כאמור.

והנה כל מציאותה של שלימות זו באה ע"י שהיה יוסף במצרים רחוק מאביו, וכדכתיב (בראשית מ"ח ח-י): ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם, כלומר שמתוך שהיה יוסף לבדו בארץ מצרים ועמד בעצמו במדריגת צדקתו וברום מעלתו זכה לבכורה ליטול פי שנים (ראה ספר נאות דשא לבעל האבני נזר פ' ויחי) ולמעלה של בחינת אבהות (ראה פחד יצחק קונטרס ירח האיתנים מאמר י"ב ופסח מאמר פ"א) ונעשה שני שבטים ועל ידו נשלם מספר "אחד" של שבטי ישראל "גוי אחד בארץ", ונמצא אשר מכירתו של יוסף וירידתו למצרים שהיא הצרה של "נפרצה ברית השבטים" היא עצמה הביאה לידי שלימות את ברית השבטים. ומתוך שמעשה אבות סימן לבנים נעמוד אף אנו בתפילה כי מתוך צרה ימציאנו ה' פדות ורוחה, ונזכה ליעוד המקווה של והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם.